

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Zita Rozholdová

**Hledání podstaty Božího dětství
v životě svaté Terezie z Lisieux**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. Pavel Ambros, Th.D.

Obor: Teologie a spiritualita zasvěceného života

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Zita Rozholdová

Děkuji prof. Pavlu Ambrosovi, Th.D., za odborné vedení práce,
rady a podněty.

OBSAH

ÚVOD	5
1 DĚTSTVÍ V DÍLE SVATÉ TEREZIE	9
1.1 Životopisný náčrt Tereziina života	9
1.2 Události Tereziina života a jejich význam pro růst její osobnosti	17
1.3 Úloha otce v Tereziině životě	19
2 PODSTATNÉ RYSY BOŽÍHO DĚTSTVÍ SVATÉ TEREZIE	21
2.1 Boží dětství pramenící ze křtu	21
2.2 Plody křtu v Tereziině životě	24
2.3 Hledání Božího dětství	27
3 VĚRNÝ A STATEČNĚ ODEVZDANÝ VZTAH TEREZIE K BOHU OTCI	33
3.1 Odevzdanost jako cesta k opravdové Lásce	33
3.2 Tereziina vydanost až k smrti	36
ZÁVĚR	41
BIBLIOGRAFIE	43
SEZNAM ZKRATEK	45

ÚVOD

Období dětství je dnes chápáno jako významný faktor kvality lidského života a osobního růstu. Křesťanské pojetí dětství navíc představuje takovou alternativu životního stylu, který vrací pojmu dětství zakotvenost v křesťanské zkušenosti. Promyšlení pojmu dětství je důležité i z toho důvodu, že zkušenost s dětstvím je pro mnohé naše současníky nezřídka traumatizující. Předložená teologicko-spirituální četba života světice – svaté Terezie z Lisieux – chce přispět k poodkrytí podstatných rysů Božího dětství současnému člověku.

Důvody pro volbu tématu jsou kromě toho i osobní. Svatá Terezie z Lisieux je pro mě člověkem, jehož život mne velmi zaujal. Její „rychlá“, ale náročná cesta k nebi, mě natolik inspirovala, že jsem se rozhodla zabývat se v této práci tím, co pro ni osobně znamenalo být Božím dítětem.

Struktura celé práce je zaměřena na tři roviny Tereziina života. Nejdříve zmiňuji Tereziino přirozené dětství a Boží působení v něm. Dále nastiňuji Tereziino hledání a nalézání malé cesty Božího dětství, a konečně Tereziino úplné sjednocení s Boží vůlí v totální odevzdanosti Bohu.

V první kapitole uvádím stručný životní příběh svaté Terezie a vyzvedávám určité události, které ji ovlivnily. Smrt Tereziiny matky i postupný odchod dvou rodných sester do kláštera byly pro Terezii velmi těžkým obdobím. Ve všech těchto situacích je však zřejmé výrazné Boží působení, pomáhající Terezii i přes prožitou náročnost dozrávat k postupné závislosti na Bohu. V této kapitole se také zmiňuji o Tereziině touze po domově, která ji dovede časem až k myšlence, že pravý domov je jedině v nebi. Uvědomí si také, že je důležité na nikom a na ničem nelpět, a toto zjištění je pro celý její další život důležité a nosné. Život Tereziina otce má pro ni rovněž velký význam. Tento přirozený vztah lásky a důvěry jí pomůže pochopit i nalézt velikost a dobrotu Boha Otce. Skrze zkušenost s přirozeným otcovstvím dostává Terezie veliký vklad pro vývoj vztahu k Bohu Otcí.

Druhá kapitola ukazuje na důležitost a význam Božího dětství, které přijímáme ve křtu svatém. Tento veliký Boží dar je člověku dán jako možnost

důvěrného přátelství s Bohem Otcem a záleží na svobodě člověka, jak tento dar využije. Terezie přijala toto Boží pozvání k životu s Bohem skrze pevnou a prakticky žitou víru svých rodičů. Dar Božího života, který přijala ve křtu, se v ní během let rozvíjí ve své plnosti. Závěrečná část druhé kapitoly je zaměřena na osobní hledání svaté Terezie, která si uvědomuje touhu po svatosti a zároveň poznává svou neschopnost i vzdálenost k naplnění tohoto ideálu. Přesto však v této touze Terezie využije všechny své prohry a zklamání a skrze přijetí své malosti a obyčejnosti odevzdá Bohu vše, co má a čím žije. Ví, že ona je „ta maličká“, která vše musí čekat od Boha, a nedělá si nárok na cokoliv. Terezie přijímá svou malost a podává ji Bohu, aby On mohl jednat v ní a skrze ni. V tomto svěření se Bohu je její výhra a zároveň výchozí moment pro její další život.

Nosným tématem třetí kapitoly je Tereziina odevzdanost a „vydanost“ až k smrti. Skrze úkon odevzdání se milované Lásce Terezie odevzdává Bohu úplně všechno. Její odevzdanost má své určité projevy. Učí se vidět dennodenní situace v Božím světle, přijímá je z lásky k Bohu a s láskou je Bohu opět daruje. Bdělost pozorného srdce jí pomáhá využít každého okamžiku, který obětuje pro radost Ježíši. Ve své touze jde ještě dál. Nechce se jen odevzdávat, ale i „opadávat“, zříkat se sama sebe, svého já, aby se její srdce stávalo prostorem otevřeným pro Boží působení. Toto poznání ji dovede až k veliké touze nejen z lásky žít, ale z lásky i zemřít. Svěřené Boží dítě se totálně odevzdává jen tomu, co si přeje Bůh Otec a v lásce se ztotožňuje s jeho Synem až k smrti z lásky. Tereziina vydanost k smrti se zračí v touze milujícího srdce, které se natolik touží připodobnit Ježíši, že chce podstoupit podobný způsob smrti, který prožíval ukřižovaný Kristus. Tereziino ztotožnění se s ukřižovanou Láskou je vrcholem celého jejího života. V zápase o víru v Boha mu Terezie nabízí své utrpení za záchranu světa stejně jako Ježíš. Nedbá na své pocity a stavy, ale neustále usiluje o svůj postoj upřímného, věřícího, dětsky svěřeného srdce. Toto nezlomné, vírou a důvěrou naplněné zaměření k Bohu, potvrdí i svým vyznáním lásky těsně před smrtí.

Východiskem pro předloženou teologickou reflexi jsou primární prameny, především autobiografické spisy, ve kterých sama Terezie popisuje svůj život

a své hledání. Je mým záměrem ponechat jim, pokud možno, jejich autenticitu. Ve vlastní práci se o ně často opírám.

Dalším důležitým zdrojem pro mne byla sekundární literatura, která v jednotlivostech zachycovala určité úseky Tereziina života nebo rozebírala její jednání a postoje z určitého dílčího pohledu autora.

Životopis Terezie z Lisieux od G. Gauchera byl pro mne silnou inspirací k uvědomění si různých souvislostí Tereziina života, proto jsem z něj výrazně čerpala.

Kniha Rodiče Terezie z Lisieux od H. Monginové mi umožnila lépe poznat společný život rodiny Martinovy a využila jsem podrobné zachycení mateřského působení obou rodičů na Terezii.

Z knihy autora M. M. Stöckera Dobrodružství velké lásky jsem čerpala další podrobnosti týkající se přirozeného Tereziina dětství.

V knize Učitelka prostoty je popsána spiritualita svaté Terezie. Úvaha nad domovem a bezdomovectvím svaté Terezie mi pomohla pochopit, jak prožívala jistotu domova a v čem nakonec našla pravou jistotu a zázemí.

V. Sion v knize Duchovní realismus mne inspiroval při nacházení cesty duchovního dětství pramenícího ze křtu a potvrzovaného samotným Ježíšem. Z kapitoly Evangelijní srdce jsem se pokusila zachytit soulad malé cesty Tereziiny s učením evangelia. Toto poselství bylo pro mne velmi oslovující a živé.

V závěru své práce jsem čerpala z knihy A. Schmida Setkání s Terezíí z Lisieux. Díky této knize jsem mohla lépe proniknout do tajemství Tereziina umírání a smrti.

Všechny tyto knihy popisovaly Tereziin život z různých úhlů a směrů. Využila jsem této rozličnosti při psaní své práce k zahlédnutí širšího spektra Tereziina života.

Kniha P. Ambrose Mezi východem a západem mi umožnila zachytit pojetí Božího otcovství.

Do seznamu sekundární literatury uvádím i Caussadovu knihu Odevzdanost do Boží prozřetelnosti, ze které čerpala i svatá Terezie. Tato kniha

je považována za asketicko-mystickou cestu těch, kteří se zcela a s dětskou prostotou odevzdali do Božích rukou. Recenze tohoto díla od P. Ambrose objasňuje Caussadovo pojetí odevzdanosti v jeho době s důrazem pro poselství dneška. Popisovaná odevzdanost rozvíjí biblický přístup a v tomto zaměření potvrzuje i objevování Božích pravd v životě člověka. Tato kniha je považována za vrchol sapienciální francouzské literatury 18. století.

Úvaha kardinála Špidlíka *Cesta duchovního dětství*, ze které také čerpám, je zaměřena na důležitost a podstatu tohoto dětství v jeho pravém smyslu. Terezie je zde popisována jako ta, která pochopila, že velká láska se nemusí projevovat velkými skutky, ale spíše malými skutky konanými s velkou láskou.

Všechny tyto prameny mi umožnily zahlédnout Tereziino svěžené srdce, které dokázalo v pozornosti víry unést život opřený o důvěru a prodchnutý vděčností, že Stvořitel miluje svého tvora, ať už je jakýkoliv. Její život, prodchnutý láskou, odevzdaností a dětským upřímným svěžením se Bohu, došel svého naplnění ve dnech umírání, kdy se plně osvědčila její víra v Boží lásku i její důvěra, že Bůh od ní přijal vše, co mu darovala.

Odkaz Tereziina života v sobě nese poselství upřímné a hluboké lásky projevující se odevzdanou důvěrou a totální vydaností svému milujícímu Bohu.

1 DĚTSTVÍ V DÍLE SVATÉ TEREZIE

Dívka, žena, řeholnice, světice, učitelka církve – všechny tyto pojmy patří k člověku, který naplnil své životní poslání a je nám dnes předkládán za příklad hodný následování. Tímto člověkem je svatá Terezie z Lisieux, která prožívá svůj životní příběh, v němž zraje a roste hloubka pravdivého, dětsky upřímně prožívaného vztahu vůči Bohu Otci.

1.1 Životopisný náčrt Tereziina života

Rodinné zázemí bylo pro budoucí světici natolik zásadní, že bude vhodné jej alespoň ve zkratce přiblížit. Terezie Martinová se narodila 2. 1. 1873 v Alenconu jako deváté a poslední dítě rodičů Zélie a Luise Martinových. Celá rodina žila v městečku Alenconu, kde se rodiče starali o svých pět dcer – Marii, Pavlínu, Leonii, Celinu a Terezii. Tři děti jim zemřely v raném věku a další dcera Helena zemřela v pěti letech.

Matka Zélie starostlivě pečovala o svou rodinu a také neúnavně pracovala jako krajčářka. Otec Luis pracoval z počátku jako hodinář, později však začal své manželce pomáhat při prodeji alenconské krajky.

Výchova dětí měla pro manžele Martinovy jediný cíl, a tím bylo vychovat je pro nebe. Jejich hluboká, opravdová a ryzí zbožnost působila na děti spontánně a přirozeně. „Silou příkladu spíš než slovy svědčí rodiče Martinovi svým dětem o tom, co je křesťanský život. Spíš než příkladem křesťanského života jsou Louis a Zélie pro své děti živými obrazy Boha.“¹

Nesou-li v sobě rodiče obraz živého Boha, je to pro děti ta nejlepší možnost, jak přirozeně růst a prohlubovat své vlastní povědomí o mateřské lásce dobrotivého Boha. Své zásady výchovy čerpali Tereziini zbožní rodiče přímo z evangelia a jejich plody se plně ukázaly a rozvily až s odstupem času, jak o tom svědčí samy sestry Martinovy při Tereziině procesu. „Vůbec jsme nebyly rozmazlované. Naše matka velmi pečovala o duši svých dětí a ani ta nejmenší

¹ MONGINOVÁ, H., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 62. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2009.

chyba nezůstala nikdy nepokárána. Je to dobrá a laskavá výchova, ale pozorná a důsledná.“²

Louis a Zélie byli přesvědčeni, že před svými dětmi jsou jen zmocněnci Boží autority a že pouze Bohu náleží „autorská práva“, jak je to popsáno v knize o rodičích svaté Terezie. Oba pochopili význam důslednosti ve výchově, ale zároveň dětem dopřávali prostor svobody. „Svým dcerám dává Zélie to, co sama nedostala: lásku plnou něhy, radostné a vřelé prostředí. Louis ten má zase opravdový dar věnovat se dětem: umí se snížit na jejich úroveň, vypráví jim úžasné příběhy, hraje si s nimi...“³

Terezin dětský život v sobě nesl mnoho protikladů. V raném dětství žila mimo domov u chůvy, která ji téměř do 15 měsíců kojila. Po svém návratu domů se velmi silně upnula na svou matku, jakoby si vynahrazovala předešlé měsíce odloučení. Vztah Terezie k otci byl rovněž velmi přátelský a důvěrný. Otec miloval všechny své dcery a jeho nejmladší se pro něj stala „jeho královničkou“, kterou vlídně vychovával.

Jako nejmladší dítě svých rodičů prožívala všestrannou lásku a péči. Její rané dětství bylo šťastné a radostné, jak sama vyznává: „Měla jsem pocit, že se na mě usmívá všechno, co je na zemi. Dobrý Bůh mi daroval cit pro všechno krásné, a protože jsem navíc měla milou a veselou povahu, všichni mě milovali a chtěli mi umožnit bezstarostný a příjemný život.“⁴

Jednou ze základních rovin jejího přirozeného dětství byl život v rodině. V životě rodiny Martinovy byl Bůh přítomný ve všem. Rodiče si byli vědomi, že k podstatě jejich poslání patří též vychovávat děti a dát jim základy živé, upřímné víry v Boha. „Jako zdroj završené krásy a harmonie rodinného života je Bůh alfou a omegou celého dne Martinových. Jejich den začíná mší svatou a končí modlitbou před sochou usměvavé Panny Marie.“⁵ Otec také dětem často četl liturgické texty a přidával k nim svůj komentář. Boží přítomnost byla dětem

² MONGINOVÁ, H., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s.55.

³ Tamtéž, s. 55.

⁴ STÖCKER, M. M., *Dobrodružství velké lásky*, s. 18. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1999.

⁵ QUANINOVCI, A a H., *Rodičiasvatej Terézie z Lisieux*, s. 92. 1.vyd. Trnava: Spolok svateho Vojtecha, 2007

otvírána a připomínána mnoha různými způsoby. Ať již ráno při modlitbě před jídlem nebo při odpoledním výletě venku či při domácích povinnostech, které bylo třeba poctivě plnit.

Poklidný rodinný život byl však narušen těžkou nemocí paní Martinové. Žena dlouho odolávala zhoubné útočnosti své nemoci a věřila v zázračné uzdravení. Její víra však dokázala přijmout z Božích rukou nemoc i smrt. Zélie Martinová zemřela 4. 8. 1887. Ztráta milované matky byla pro čtyřleté dítě velmi bolestná a těžce dívku poznamenala na mnoho let. „Po matčině smrti se má šťastná povaha úplně změnila. Já, tak živá a sdílná, jsem se stala bojácnou, mírnou, přecitlivělou. Stačil pohled, abych se rozplakala. Nikdo se se mnou nesměl zabývat, abych byla spokojená.“⁶ Její určitá přecitlivělost ji často dovedla do úzkostných a pro ni nepříjemných situací.

Postupně s pomocí své sestry Pavlíny, která ji svou láskou a něhou matku nahrazovala, se s touto ztrátou vyrovnala. Dítě s vděčností přijímalo péči od svých dvou starších sester Marie a Pavlíny a vnitřní útočiště hledalo u svého milovaného otce. „Tatínkovo srdce, tak něžné, spojilo lásku, kterou už měl, s láskou opravdu mateřskou.“⁷

Snad právě tato ztráta matky v dětském věku vedla Terezii k tomu, že otec se pro ni stal člověkem jí velmi blízkým a milým. A byla to ona hluboká pozitivní zkušenost s vlastním otcem, která jí umožnila prohlubovat svůj upřímně důvěřivý vztah k Bohu Otci. „Nedovedu říci, co jsem na tatínkovi milovala. Všechno u něho vzbuzovalo můj obdiv. Když mi vykládal své myšlenky, říkala jsem mu naivně, že kdyby to všechno řekl velkým lidem od vlády, určitě by ho udělali králem Francie.“⁸

Tatínkovo dobrotivé srdce zahrnovalo svou dceru láskou i laskavostí a Terezie se mu radostně a vděčně svěřovala se všemi starostmi i tajemstvími svého dětského života. Otec ji vždy s trpělivostí a vstřícností vyslechl, utišil a bylo-li třeba, usměrnil či napomenul. „Tatínka jsem si omotala kolem prstu.

⁶ TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 37. 1. vyd. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.

⁷ Tamtéž, s. 37.

⁸ Tamtéž, s. 50.

Nikdy mi nic neodepřel. Byla-li má pozornost a spolupráce při dopoledním vyučování nedostatečná, vyškrtla mi Pavlína odpolední vycházku s tatínkem. Ten se pak zase přimluvil a nakonec jsem přece jen s ním směla jít.“⁹

Další tíhu svého dětského života Terezie prožila, když její sestra Pavlína odcházela na Karmel. Tato ztráta byla pro Terezii tak veliká, že vážně onemocněla a zdálo se jí, že život je jen samé loučení a utrpení. Nemoc, kterou dr. Notta označil za velmi vážnou a dle lidských měřítek nevyлéčitelnou, sužovala dívku halucinacemi, úzkostmi a nekoordinovanými pohyby.

„Pan Martin si klade otázku, zda jeho ubohá dceruška, která vypadá, jakoby zešílela, zemře nebo zůstane taková po celý život.“¹⁰ Díky úpěnlivým modlitbám celé rodiny, sester na Karmelu i přímému zásahu Panny Marie, se Terezka nakonec uzdravila. Její tiché a skryté setkání s něžným úsměvem Nebeské Matky bylo pro ni láskyplným a něžným povzbuzením, které ukonejšilo její steskem sužovanou duši. „Najednou se mi svatá Panna zjevila krásná, tak krásná, že jsem nikdy nic tak krásného neviděla. Její tvář dýchala dobrotou a nevýslovnou něhou. Ale co mi pronikalo až do hloubi duše, byl úchvatný úsměv svaté Panny.“¹¹ Po tomto uzdravení „Terezie zůstala psychologicky křehká a okolí bylo touto dramatickou nemocí velmi poznamenáno.“¹²

Postupně a pozvolna se Terezie zotavovala a v roce 1883 se vrátila do školy k benediktinkám, kde se připravovala na den, kdy poprvé do svého srdce přijme Pána Ježíše. V této přípravě jí pomáhala z Karmelu i její sestra Pavlína. Posílala své sestře dopisy, v nichž Terezii vybízela k malým obětem pro Ježíše. Malá Terezie brala všechno do slova. „Každý den se snažím udělat co nejvíce skutků zbožnosti a dělám, co mohu, abych nenechala uniknout žádnou příležitost“, píše Terezie své sestře Anežce.

Během dvou měsíců byla Terezie schopna vykonat každý den téměř třicet obětí. A tím se její toužící jedenáctileté srdce připravovalo na setkání s Pánem Ježíšem. Takováto poctivá a horlivá příprava děvčete je hodna úcty.

⁹ SRÖCKER, M., *Dobrodružství velké lásky*, s. 27.

¹⁰ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 40. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1997

¹¹ TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 66.

¹² GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 41.

Den svého prvního setkání s Ježíšem ve svatém přijímání 8. 5. 1884 Terezie popisuje takto: „Ach, jak sladký byl Ježíšův první polibek v mé duši... Byl to polibek lásky, cítila jsem, že jsem milována a také já jsem říkala: ‘Miluji tě, dávám se ti navždy.’ Nebylo otázek, bojů ani obětí.“¹³ Toto živé, horoucí setkání dvou milujících srdcí se prohlubovalo a upevňovalo. Terezie v sobě vnímala veliký hlad po eucharistii. „Možnost přistoupit ke svatému přijímání tehdy závisela na povolení zpovědníků. Ten Tereziin bude dost velkorysý, protože jeho kajícnice si zaznamenává všechna svá přijímání od 8. května 1884 do 28. srpna 1885: celkem dvacet.“¹⁴

Důležitá byla pro Terezii i chvíle jejího druhého přijetí Krista na svátek Nanebevstoupení 22. 5. 1884. „Toho dne Terezie cítí, že se jí v srdci rodí velká touha po utrpení a jistota, že ji čeká velký počet křížů... Bude opakovat modlitbu: Ó Ježíši, nevýslovná sladkosti, proměň mi v hořkost všechny pozemské útěchy!“¹⁵

Toto tajemství láskyplné touhy po utrpení v Tereziině srdci rostlo po celý její život, až ji nakonec umožnilo zemřít v plnosti bolesti, opuštěnosti a utrpení z lásky. Jakoby tento první impuls měl být úvodem k velikému rozmachu věrné, nikoliv emočně prožívané lásky, která je schopná nést bolest i utrpení pro záchranu jiných. Tento dar rostl a zrál v srdci jedenáctileté dívky a pomáhal jí nést těžkosti a nesnáze spojené s hledáním její životní cesty.

Říjen 1886 zasáhl Terezii opět velmi bolestně, protože ji opouští její jediná opora a důvěrnice, kmotra a sestra v jedné osobě, její milá Marie. „Znovu prožívá to, co poznala, když odcházela Pavlína: už nechce Marii opustit, neustále klepe na její dveře, každou chvíli ji objímá. I pan Martin skrývá svou bolest.“¹⁶ Terezie nevěděla, komu se nyní bude svěřovat se svými úzkostmi, tísněmi a skrupulemi, které ji trápily. Cítila se malá, poslední a opuštěná ode všech. Najednou se rozpomněla na své sourozence, kteří zemřeli před jejím narozením, a prosila je o pomoc. Zkroušené dítě se obracelo k dětem. „Mluvila jsem k nim

¹³ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 45.

¹⁴ Tamtéž, s. 46.

¹⁵ Tamtéž, s. 47.

¹⁶ Tamtéž, s. 52.

s dětskou prostotou, upozornila jsem je, že jako nejmladší z rodiny jsem vždycky byla nejvíc milována, nejvíc zahrnována něžnostmi od svých sester.“¹⁷ Úpěnlivá modlitba Terezie byla vyslyšena. „Odpověď na sebe nenechala čekat, záhy zaplavily mou duši lahodné vlny pokoje a já jsem pochopila, že jsem-li milována na zemi, jsem milována také v nebi.“¹⁸

Tato zkušenost uzdravení pro ni zůstala živá po celý život. Vědomí, že je milovaná i samotným Bohem v nebi, bylo pro ni tak silné a upokojující, že si plněji uvědomila, že ona, jako křehké a přecitlivělé dítě, je také zároveň dítětem dobrého nebeského Otce. Její skrupule při tomto Božím navštívení zmizely, ale její přecitlivělost ne.

Ve svých čtrnácti letech stále bojovala s touto svou slabostí a přibližovala se k okamžiku, který sama nazvala „mé úplné obrácení“. Toto obrácení Terezie zažila o Vánocích roku 1886. Při půlnoční mši svaté přijala Terezie do srdce Boha silného a našla v něm vnitřní sílu. „Právě proběhla podivuhodná výměna mezi dítětem v jeslích, jež na sebe vzalo lidskou slabost, a Terezkou, která se stala silnou. Je to eucharistická milost: Této noci jsem měla štěstí, že jsem přijala Boha silného a mocného.“¹⁹ V jiném svém vyjádření popisuje Terezie tento zážitek takto: „V jediném okamžiku provedl Ježíš dílo, které bych byla nesvedla za deset let. Spokojil se s mou dobrou vůlí, která mi nikdy nechyběla. ... Pocítila jsem, že do mého srdce vstoupila bliženská láska, potřeba zapomínat na sebe, abych dělala radost jiným.“²⁰

Vánoční prožitek byl pro Terezii zkušeností, která jí zřetelně ukázala, že tento moment uzdravení a duchovního pokroku jí byl zcela prostě darován. Láska, která se mohla rozvinout v jejím srdci, jí pomohla zapomenout na sebe, aby hledala dobro pro ostatní. „Na první pohled se tento vánoční zážitek může zdát nepatrný, skoro směšný, ale pro Terezii je tomu citelně jinak. Pociťuje v nitru zlom, začíná nový úsek, dosáhla s pomocí Ježíšovou toho, co chtěla: překonala svou velikou citlivost.“²¹

¹⁷ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 53

¹⁸ Tamtéž, s. 53.

¹⁹ Tamtéž, s. 55.

²⁰ TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 96.

²¹ BALTHASAR, H., aj. *Učitelka prostoty*, s. 127. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1997

Tento dar Boží v Terezii neodstranil všechny její slabosti a hříchy, ale posílil v ní touhu zapomínat na sebe a na své potřeby a raději hledat dobro jiných. V jejím dalším životě se projevuje touha pomáhat všemi možnými způsoby k obrácení hříšníků. S tím souvisí i případ zločince Pranziniho, odsouzeného k smrti. Terezie se rozhodla prosit a obětovat za jeho obrácení. „Abych si dodala odvahy k další modlitbě za hříšníky, řekla jsem Pánu Bohu, že jsem úplně jistá, že odpustí ubohému, nešťastnému Pranzinimu, že tomu budu věřit, i kdyby se nevyzpovídal a neprojevil žádnou známku lítosti.“²² Tereziina důvěra byla odměněna. Zločinec před smrtí třikrát políbil kříž a odchází přijmout milosrdný rozsudek samotného Boha.

Bůh dále působil v Terezině jemné duši, která se postupně osvobozovala od svých skrupulí a přecitlivělosti a sílila pevnou důvěrou v Boží milosrdnou dobrotivou lásku. V jejím srdci stále rostla a zrála touha jít na Karmel, ne jako následovnice svých sester, ale jako Ježíšova snoubenka, která se chce z lásky ke Kristu modlit za svět, za kněze a za obrácení hříšníků. Nechtěla již ztrácet čas, proto si stanovila den svého vstupu na Karmel na 25. prosince 1887, tedy ve výroční den svého obrácení. Mnoho překážek se však jejímu plánu postavilo do cesty. Boží volání vnímala velmi silně. „I kdybych byla musela projít plameny, byla bych to udělala z věrnosti k Ježíši.“²³ Ví, že musí dobýt Karmel, třeba i „násilím“.

K tomu bylo nutné také získat souhlas otce. S důvěrou v jeho pochopení mu otevřela své srdce a otec jí vyšel vstříc svým porozuměním, jen zvažoval, není-li Terezie na tak závažné rozhodnutí příliš mladá. „Hájila jsem svou věc tak dobře, že při své prosté a přímé povaze byl tatínek záhy přesvědčen, že má touha je od samotného Boha. Ve své hluboké víře zvolal, že Pán Bůh mu prokazuje velikou čest, když od něho takto žádá jeho děti.“²⁴

Otcův souhlas byl pro Terezii velikým vítězstvím a její odhodlané srdce doufalo, že už jí nestojí žádná překážka v cestě. Opak však byl pravdou. Mnoho bolestných protivenství mělo prověřit její povolání. S jejím odchodem

²² TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 97.

²³ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 61.

²⁴ TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 105.

nesouhlasil strýc Izidor, ani superior Karmelu Delatroette. Terezie se nevzdávala a šla s otcem i sestrou Celinou k tomuto knězi. Přijetí bylo chladné a odmítavé. Jediná jiskra naděje se v tomto setkání přece jen našla. Superior oznámil, že se podřídí jedině tehdy, bude-li s tím souhlasit místní biskup. Rozhodnutí biskupa bylo odloženo, a proto Terezie upínala svou naději na setkání s papežem Lvem XIII., které se uskutečnilo 20. 11. 1887. Papež na Tereziinu prosbu reagoval neutrálně, a tak se stala tato návštěva pro Terezii spíše fiaskem, než řešením jejího životního hledání. O jejím odchodu do kláštera zatím rozhodnuto nebylo. Terezie tím získala čas, ve kterém si mohla uvědomit a plně přijmout svou krásu i své ženství. „Neméně důležité je, že objevila sama sebe. Myslela si, že je bázlivá a rozpačitá. Mohla si ověřit hloubku své proměny, když se nenuceně chovala ve společnosti, měla radost ze života, byla veselá, plná humoru, který sdílela s Celinou.“²⁵ Sestra Anežka o ní napsala: „Je jí teprve patnáct, ale věřím, že dojem z této cesty potrvá celý život, protože její duše je už starší. Za rok se tolik změnila.“²⁶

Přes všechny boje a překážky byl konečně stanoven den Tereziina přijetí na Karmel na 9. 4. 1888. Tyto chvíle Terezie prožívala ve vnitřním rozrušení a zároveň v radostném očekávání toho, že bude naplněna její touha, pro kterou musela tolik snést a vytrpět. Vstupem na Karmel jakoby pro Terezii skončilo její přirozené dětství, ale zároveň se plnou měrou rozvíjelo a naplňovalo Boží dětství této Boha milující duše.

Tereziin život na Karmelu splňoval její představy a nevytvářela si o něm žádné iluze. Postupně se seznamovala se všemi povinnostmi a službami, které bylo nutno v klášteře zvládat. Vyšívala, zametala, starala se o květiny a prostě žila svůj klášterní život náročný ať už přítomností svých dvou rodných sester, tak ponižujícími poznámkami ostatních spolusester. V tichém vnitřním životě svého srdce se stále obracela ke svému Kristu a s ním prožívala všechny těžkosti, nejistoty a ponížení. Učila se přijímat otcovu nemoc a vzdávala se svých představ o své vlastní dokonalosti. Časem dostala na starost mladé spolusestry, mezi něž

²⁵ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 75.

²⁶ Tamtéž, s. 75.

patřila i rodná sestra Celina. Tereziina touha brzy se přiblížit Ježíši ji neopustila a radostně dokázala přijmout i jeho „pozdrav“, když se u ní začaly zřetelně projevovat známky tuberkulózy.

Během devíti let strávených na Karmelu se na ni spolusestry dívaly různě. Byly zde některé, které tušily hloubku jejího vnitřního života, a jiné zas nevěděly, co zvláštního by se při její smrti mohlo napsat do jejího nekrologu. Pro Terezii to však nebylo důležité. Odevzdávala se Ježíšově lásce a z lásky trpěla i umírala. 30. 9. 1897 odešla ke svému milému Ježíši v temnotě a opuštěnosti, kterou prožívají nejhorší hříšníci. Chtěla se natolik ztotožnit s milovaným Ježíšem, že její umírání a smrt bylo smrtí z lásky, v opuštěnosti a temnotě, bez útěch i vnitřních ujištění o přítomnosti dobrého Boha. Terezie umírala v suchopáru, ale v pevné víře, že Bůh je jejím otcem, zachráncem a spasitelem.

Načrtnutý životopis svaté Terezie je letným pohledem na určité úseky jejího života, které nám mohou pomoci pochopit způsob jejího myšlení a prožívání. Ukazují nám, jak v různých situacích dívka reagovala, co pro ni bylo náročné a co naopak snadné. Střípky jejích vlastních postřehů nám odkrývají její horoucí, hledající srdce, které milovalo až k smrti z lásky.

1.2 Události Tereziina života a jejich význam pro růst její osobnosti

Tereziina dětská duše byla velmi ovlivněna zkušeností domova, kde člověk prožívá zázemí, bezpečí a vědomí, že je přijímán i milován také se svými chybami a omezeními. Prožil-li člověk v dětství harmonické ovzduší domova s upřímným ovzduším důvěry, pokoje a bezpečí, je to pro něj ten nejlepší vklad pro to, aby sám toto přátelské ovzduší vytvářel, šířil a vážil si ho i u druhých. „Takovéto zkušenosti domova, toto zakořenění lze asi nejintenzivněji prožít především v dětství, kdy jsou – případně nejsou – kladeny základy mnohého. Čím silnější jsou totiž v dětství zkušenosti důvěry, bezpečí domova, tím lépe jsou vytvořeny předpoklady pro atmosféru důvěry a pokoje.“²⁷

²⁷ BALTHASAR, H., *Učitelka prostoty*, s. 57.

Terezie ve svém životě domov poprvé zakusila ve své rodině. „Takováto zkušenost domova z období dětství sahá citově velice hluboko. Zasahuje však ještě hlouběji, když je čtyřletému dítěti tato zkušenost bezpečí náhle odňata smrtí matky, jak se to stalo Terezii.“²⁸

Dalšími otřesy jejího dětství byly odchody Pavlíny a Marie na Karmel. Tyto bolestné zkušenosti Terezii znovu a znovu nutily hledat z trápení východisko, které by mělo pevný a neotřesitelný základ. „Znovu a znovu musí procházet zkušeností, že musí žít bez lidí, kteří jsou pro ni tolik důležití, znovu a znovu zakouší v tomto světě bezdomoví, zakouší opuštěnost, osamocenost, ponechání bez opory.“²⁹

„Terezie dospívá k závěru: nejlepší je nelpět v tomto světě na ničem a na nikom, cenu má jen to, co je trvalé, věčné. Tak začíná malá Terezie již od dětství snít o světě, který je věčný, vysní si nebe, věčný pravý domov.“³⁰

Tento neotřesitelný základ byl pro Terezii nebe, které vnímala jako pravý, dokonalý, věčný domov. A toto pojetí věčnosti si v sobě uchovala až do své smrti. „Hovoří-li Terezie z Lisieux o domově, pak tím míní až na několik málo výjimek vždy jen nebe, dokonalost, místo, kde je plnost života, kde může dýchat a především místo, kde je pramen lásky.“³¹

Během svého života Terezie postupně ztrácela své vědomí domova spatřovaného v rodině. V Ježíšově volání objevila jiný druh domova, nový domov, ukrytý v ní samotné. A právě z tohoto nalezeného pokladu vyrostlo i Tereziino sebevědomí, které má pravé kořeny v Bohu.

Život Tereziin je naplněn mnoha zvláštními událostmi. Jednou z nich byla i rozličná různorodost mateřských srdcí, která na Terezii působila. Každá z těchto žen obdarovala Terezii něčím jiným. „V Pavlíně, v Izidorově manželce, i v matce Marii Gonzage bude Terezie potkávat na své cestě mateřské postavy: první představuje něhu, druhá moudrost, třetí přísnost.“³² Toto rozličné působení

²⁸ BALTHASAR, H., aj., *Učitelka prostoty*, s. 57.

²⁹ Tamtéž, s. 59.

³⁰ Tamtéž, s. 59.

³¹ Tamtéž, s. 60.

³² QUANINOVCI, A a H., *Rodičia svätej Terézie z Lisieux* s. 76.

mateřských srdcí také Terezii umožnilo, aby našla cestu Božího dětství a věrně ji naplňovala.

1.3 Úloha otce v Tereziině životě

Otec Terezie, Louis Martin, přívětivý a rozvážný muž, dokázal milovat Boha a vést k tomu i své děti. Nešetřil svou námahou, aby zabezpečil svou rodinu. Během svého manželského života se učil neustále zříkat své vůle ve prospěch vůle Boží. Louis věděl, že není pánem svého života ani životních situací, které společně se svou rodinou prožíval. Dokázal opustit své sny a představy a učil se přijímat vůli Boží, která nebyla vždy jednoduchá, ať už se to týkalo ztráty jeho čtyř malých dětí nebo obětování svých dospělých dcer Bohu. „Uvážíme-li plodnost aktu víry u Abraháma, který za to, že neodmítl Bohu svého jediného syna, zplodil množství věřících, můžeme si představit plodnost aktu Louise Martina, jež nejprve Bohu obětuje všechny své dcery.“³³ Louis byl zvyklý ve svém životě obětovat své těžkosti Bohu, zvláště za spásu duší, a proto dokázal později obětovat Bohu nejen své děti, ale i sám sebe. Jeho vlídnost, добрota a něha byla pro jeho dcery pravým zázemím jeho otcovského srdce. „Pokud jde o Louise, přidává ke své otcovské autoritě něhu přímo mateřskou: „Jeho srdce k nám bylo mimořádně něžné“, dosvědčuje Celina, „žil jenom pro nás, neexistuje mateřské srdce, které by ho překonalo. Byl v tom neúnavný.“³⁴

To, co Terezii ovlivní, není jen něžnost, добрota a láska otcova srdce, ale jeho hluboká, žitá víra a odevzdanost do vůle Boží. Právě tento vyprázdněný prostor Louisova srdce Bohu umožní, aby v něm mohl plodně působit a skrze něho i v jeho dětech. „Otec byl pro ni odjakživa obrazem Otce, který je v nebesích.“³⁵

Je zřejmé, že Louis Martin nebyl pro Terezii jen otcem pouze přirozeným, ale skrze plodné předávání všech pravd víry a skrze svědectví svého v pravdě křesťanského života naplnil tento muž i otcovství duchovní vůči Terezii

³³ MONGINOVÁ, H., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 127.

³⁴ Tamtéž, s. 122.

³⁵ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 97.

i ostatním dcerám. „Podle reflexe svatého Pavla je vlastně tato schopnost plodit, plození základem otcovství. Jestliže není plození, není ani otcovství. Jestliže je to právě toto, co dává totožnost otcovství, když tedy hovoříme o otcích, musíme o nich hovořit jako o těch, kteří jsou na počátku života.“³⁶

Duchovně podněcující svědectví Louisova života mělo dalekosáhlý dopad nejen na život jeho vlastních dětí, ale i na život ve svém celku. To potvrzuje i svědectví kardinála Vica, který už v roce Tereziina svatořečení žádal Řím, aby se zabýval svatostí Tereziina otce. V roce 1957 byl zahájen Louisův beatifikační proces, který byl završen 18. 3. 2008, kdy byli oba Tereziini rodiče blahořečeni. Toto hrdinské, vírou naplněné otcovství nám církev v současné době představuje jako příklad hodný následování,

Tereziina osobní zkušenost s otcovou láskou, dobrotivostí, soucitem i něhou v ní rozvíjela poznání, že Boží láska k člověku je rovněž otcovská a dobrotivá. Její postoj důvěry k Bohu Otci vyvěral právě z této osobní zkušenosti. „Terezie odejde k Otci tím snadněji, že měla zkušenost s lidským otcovstvím plným dobroty a něhy.“³⁷

Terezie dokázala zužitkovat všechny dary, kterými byla obdarována skrze zbožnou a láskyplnou výchovu svých rodičů. Měla velikou výhodu v tom, že její rodiče pro ni byli opravdovým ztělesněním Boží lásky. Jejich živá a opravdová víra projevující se v každodenním životě byla přirozeným podhoubím pro utváření živé víry Tereziiny, která v tomto prostředí žila. Sama to popisovala takto: „Každý večer se Louis pro okouzlené dívky mění na duchovního pastýře – animátora večerního programu: začíná četbou a komentářem duchovního úryvku, pak jim hezkým hlasem zpívá...Terezie mu sedí na kolenou, nasává všechno jako mléko a později na Karmelu tohle dědictví dobře využije.“³⁸ Tento vklad otcova působení na Terezii přinášel plody v celém jejím dalším životě a horoucí živá láska k Bohu Otci v podřízenosti jemu samotnému je toho jistým důkazem.

³⁶ AMBROS, P., *Mezi východem a západem*, s. 8. Velehrad: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, 1994.

³⁷ MONGINOVÁ, H., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 63.

³⁸ Tamtéž, s. 123.

2 PODSTATNÉ RYSY BOŽÍHO DĚTSTVÍ SVATÉ TEREZIE

Přirozené dětství v životě sv. Terezie nachází své vyústění v křesťanské zkušenosti Božího dětství. Teologicky se takto prožívaná duchovní zkušenost opírá o pravdy víry: znovuzrození ve křtu, které předchází i doprovází lidské hledání jako projev jeho důstojnosti. Zde můžeme hledat skryté příčiny Tereziiny prostoty, jednoduchosti a svatosti, odrazu Boží plnosti.

2.1 Boží dětství pramení ze křtu

Plnost Božího otcovství se projevuje plozením. „Víme z trinitární teologie, že je to plození, co identifikuje toto otcovství. On, nenarozený, je ten, kdo plodí Syna. Teologové mluví o tom, že z Otce vychází také Duch, prostřednictvím Syna.“³⁹ Ve křtu je člověk nově zplozen samotným Bohem.

Bůh Otec plodí svého Syna a ve křtu svatém dává svou plodivou sílu i těm, kdo v něj věří a touží po důvěrném vztahu s otcovským srdcem Božím. Pramenem a zdrojem této základní křesťanské svátosti je 12. verš 1. kapitoly Janova evangelia. „Všem, kdo ho přijali, dal moc stát se Božími dětmi, těm, kdo věří v jeho jméno, kdo se zrodili ne z krve, ani ze žádosti těla, ani ze žádosti muže, nýbrž z Boha.“ (J 1,9-13) To je veliké příslibení, které člověku dává možnost volby. Těm, kdo pravé Světlo přijali, je dána možnost stát se Božími dětmi.

Toho si byli rodiče Martinovi velmi silně vědomi. Chápali, že „žádný člověk nemá sám ze sebe právo nazývat se dítětem Božím. Tím méně má schopnost se jím stát, protože skutečnost božská a lidská jsou dva úplně rozdílné světy. Toto dětství Boží mohou tedy lidé dostat jen mimořádným Božím zásahem skrze Krista, který s tímto posláním přišel od Otce na svět. Lidé se stávají Božími dětmi tím, že se Bohu připodobňují.“⁴⁰

³⁹ AMBROS, P., *Mezi východem a západem*, s. 8.

⁴⁰ NOVÝ ZÁKON. Přeložil a vysvětlivkami opatřil Ondřej M. Petru. Řím: Křesťanská akademie, 1996.

Pravé pochopení tajemství zrození z Boha Ježíš vysvětluje Nikodémovi: „Ano, skutečně, říkám ti, nenarodí-li se kdo znova, nemůže spatřit Boží království. (J 3,3) Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království. Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch.“ (J 3,3-4) „Duchovní dětství tkví v těchto klidných Ježíšových větách. Stejně jako nemůžeme vejít do království, aniž bychom se znovu narodili z vody a z Ducha, tak také budeme muset růst v lásce do tohoto nového zrození.“⁴¹

Boží dětství je veliký, Bohem daný, nezasloužený dar. Je to nabídka přátelského vztahu, v němž Bůh je milujícím Otcem a člověk křehkým dítětem. Bůh si při křtu přisvojuje toto lidské dítě a ze své strany ručí za jeho věčnou spásu, za jeho záchranu. To vše věděli i Tereziini rodiče, pro které byl křest jejich dětí prvořadou záležitostí. „Dávají přednost tomu, aby kojeneček přijal křest dřív, než první pomoc. V hloubi srdce věří, že křest, v němž novorozenec prochází smrtí a vzkříšením Krista, dává spásu jeho duši, a ta má v jejich očích větší cenu než samotný život. Bůh je vždy na prvním místě.“⁴² Terezie přijala křest již dva dny po svém narození, tedy 4. 1. 1873.

Toto narození z Ducha je věc nadpřirozená, která pramení z nabídky Božího přátelství nám lidem. Nové narození je nutné, ale vstoupit do království Božího, je věc nadpřirozená, která přesahuje všechno lidské. Abychom do Božího království mohli být přijati, musí nás Duch svatý vnitřně přeměnit v Boží děti. „Mluví-li Ježíš o narození, je to proto, že Bůh je Otec a že plodí. Chce-li Ježíš, abychom byli dětmi, je to proto, že musíme zůstat v Bohu jako děti, jako Boží maličci.“⁴³

Pozvání k této vnitřní přeměně je i pro Terezii ukryto v nabídce křtu. Křtem se člověk stává Božím dítětem, odpovídá na nabídku Boha Otce a svěřuje se Mu. Základní podmínkou pro přijetí křtu je víra. To potvrzuje i sám Pán Ježíš: „Kdo uvěří a dá se pokřtít, bude spasen; kdo však neuvěří, bude zavržen.“ (Mk 16,16)

⁴¹ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*, s. 144. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1992.

⁴² MONGINOVÁ, H., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 39.

⁴³ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux* s. 144.,

V Katechismu katolické církve je uvedeno v čl. 1213: „Svatý křest je základem celého křesťanského života, vstupní branou k životu v Duchu a branou, která otvírá přístup k ostatním svátostem. Křtem jsme osvobozeni od hříchu a znovuzrozeni jako Boží děti, stáváme se Kristovými údy; jsme přivtěleni k církvi a stáváme se účastnými jejího poslání.“⁴⁴

Obrazy dětství v sobě skrývají mnohá přirovnání, která nám mohou pomoci zahlédnout pravou podstatu Božího dětství. Malé dítě ve své bezmocnosti je nutně a totálně odkázáno na svou matku. Je svěřeno její péči a ochraně a učí se od ní všemu, co bude pro svůj budoucí život potřebovat. I člověk je bezmocný a vlastními silami není schopný spasit sám sebe. A je tedy nutně a cele odkázán na Boha Otce. Může se svěřit Božímu srdci a vnímat i přímou Boží pomoc a ochranu. Ve svém zrání a růstu se od Boha učí všemu, co pro život ve věčném království bude potřebovat. Je to schopnost milovat i odpouštět a lásku i odpuštění dávat i přijímat. A právě toto se celý svůj krátký život učila i svatá Terezie.

Praktický křesťanský život člověka vede k tomu, aby získával a osvojoval si schopnosti a dovednosti lásky i odpuštění. Tímto se z něho stává nové stvoření. „Křest nejen že očišťuje od všech hříchů, nýbrž dělá i z nově pokřtěného ‚nové stvoření‘, a adoptivní Boží dítě, které se stalo účastným božské přirozenosti, údem Kristovým, jeho spoludědicem a chrámem Ducha svatého.“⁴⁵ Tato veliká výsada křtu je pro člověka novou nabídkou života s Bohem v jeho blízkosti. Bůh tento dar člověku ve svobodě nabízí a touží, aby skrze prožívání blízkého vztahu s Bohem člověk objevil a poznal, kdo je jeho pravým, chápacím a milujícím Otcem. Z toho pak vyplývá, že člověk smí být pro Boha milujícím dítětem, které radostně prožívá své dětství. „Být dítětem v Duchu znamená prodloužit neomezeně jediný úkon, kterým nám Otec dává v Ježíši svůj život. Znamená usadit se ‚doživotně‘ přímo u pramene svého křtu. Z něho totiž plyne i naše velikost dětí Božích.“⁴⁶

⁴⁴ KKC, čl. 1213. Praha: Zvon, České katolické nakl., 1995.

⁴⁵ Tamtéž, čl. 1265.

⁴⁶ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*, s. 145.

Křest byl pro Terezii výchozím bodem. V tiché nenápadnosti se v ní rozvíjel tento veliký Boží dar až do své oslovující plnosti.

2.2 Plodu křtu v Tereziině životě

Všechny situace Tereziina života byly pro ni příležitostí, jak objevovat pravou podstatu Božího dětství. Její příprava k prvnímu svatému přijímání byla velmi intenzivní a také její radost ze setkání s Ježíšem v ní zanechává hlubokou láskyplnou stopu. Odhodlání, které ji posilovalo při překonávání překážek před vstupem do kláštera, bylo plodem její hluboké důvěry a víry v Ježíšovu lásku k ní samotné. Vroucí a hluboká vděčnost za milost povolání na Karmel opět ukazuje, že její vztah k Bohu byl vnitřně hluboký a pevný. Dosvědčuje to svým životem na Karmelu, který pro ni jistě nebyl jednoduchý. Nový stravovací režim, nedostatek spánku, zima, ponižování, potlačování citovosti, strasti společného života, to vše se Terezie snažila přijímat a tím se prohluboval její skrytý život mlčení a odevzdanosti. „Obláčku vidí jako úplné odevzdávání sebe sama své lásce: Ježíšovi. Nevadí, že on spí! Těžké dny, které právě prožila, popisuje takto: Myslím, že během těchto duchovních cvičení Ježíš pracoval na tom, aby mě odpoutal ode všeho, co není on.“⁴⁷ Toto postupné odpoutávání mělo Terezii pomoci k tomu, aby hledala oporu ve víře, která není závislá na citech a náladách. V tomto stálém opouštění sebe sama byla schopna říci: „Při vstupu na Karmel mi utrpení otevřelo náruč, a já jsem se do ní s láskou vrhla... Po takovém začátku by se každá jiná dospívající dívka byla mohla zhroutit.“⁴⁸ Terezii tato náročnost pročistila a posílila a při své obláčce radostně přijala hnědý hábit, škapulíř, závoj, kožený pás s růžencem, vlněné punčochy a konopné sandály. Nepřijala však jen tyto vnější znaky života na Karmelu, ale i přídavek ke svému jménu Terezie od Dítěte Ježíše a svaté Tváře. „P. Pichon potvrzuje z Kanady její volbu: Co dodává lesku vašemu povolání, to je pečeť kříže. Ježíš

⁴⁷ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 88.

⁴⁸ Tamtéž, s. 88.

vám dal své Dětství a své Utrpení. Jak jste bohatá! Jak neporovnatelné je to věno.“⁴⁹

Jako novicka Terezie pracovala v refektáři, snažila se, aby nebyla brána jako nejmladší z rodiny Martinovy, ale aby konala své modlitby a práce s láskou pro Ježíše. V tichosti a samotě klášterního života objevovala své vroucí touhy. „Chce se ztratit, aby mohla milovat. Být tím zrnkem písku, skrytým, bezvýznamným, zapomenutým, které nic neznamena a po němž šlapou. Jaké štěstí být tak dobře skrytá, že na vás nikdo nemyslí, být neznámá dokonce i lidem, kteří s vámi žijí.“⁵⁰ Terezie musela často pošlapat svou sebelásku, aby se nestavěla do středu svého života ona sama. Musela se učit vzdávat všeho, co není Boží, a své srdce vyprazdňovala pro Boha. „Ano, toužím být zapomenuta, a nejen aby na mě zapomněli lidé, ale abych zapomněla sama na sebe, chtěla bych být tak nicotná, že bych už neměla žádné přání... Ježíšova sláva, to je všechno; svou slávu mu přenechám.“⁵¹

Ježíš slyšel přání své nevěsty a postupně ji nechával procházet obdobím ztrát i osamocení. Výjimkou nebyl ani její svatební den. Terezie oplakávala nepřítomnost svého otce. „Ano, když bude slibovat, že bude následovat Ježíše, bude Terezie sama: její otec je internován, duchovní otec je v Kanadě. Všechno bylo smutek a hořkost. Přesto však pokoj, na dně kalicha byl stále pokoj...“⁵² Terezie zůstávala ve svých sedmnácti letech stále tou citlivou dívkou, kterou ale její převorka viděla v celé její jedinečnosti takto: „Andělské dítě má sedmnáct a půl roku a rozumí jako ve třiceti, řeholní dokonalost jako zkušená novicka dokonalá na duši a v sebeovládání, je to vynikající řeholnice.“⁵³ Její klášterní život byl prodchnut i utrpením. Viděla v něm však výsadní cestu prověřující její lásku k Ježíši.

I nadále se snažila vkládat svou lásku do všech skutků, aby tak svému Ježíši přinášela drobné lístky lásky z lásky. Obyčejnost všedních dní měla být vystřídána ztišením před Pánem ve dnech exercicií. Terezie je téměř vždy

⁴⁹ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 89.

⁵⁰ Tamtéž, s. 93.

⁵¹ Tamtéž, s. 96.

⁵² Tamtéž, s. 100.

⁵³ Tamtéž, s. 101.

prožívala s námahou a těžkostmi. Obávala se, že jí nový kazatel nebude rozumět a rostla v ní nejistota vůči němu. Nechtěla mu říci nic o svém duševním rozpoložení. „Ale sotva jsem vešla do zpovědnice, pocítila jsem, jak se má duše uvolňuje. Řekla jsem jen málo slov, ale byla jsem podivuhodně pochopena, ano rozluštěna.“⁵⁴ Toto citlivé a povzbudivé ujištění ji zaplavilo radostí a vděčností. Poté se tato karmelitánka snažila ještě více a horlivěji přijímat a snášet útrapy a těžkosti klášterního života. Vroucí promluva otce exercicanta o odevzdanosti a důvěře roznítla její srdce a dala jí sílu do dalších dnů.

Zima roku 1891 až 1892 byla pro samotný klášter velmi těžká. V klášteře se rozšířila chřipka, na kterou v krátkém rozmezí zemřelo několik spolusester. Celá komunita byla upoutaná na lůžko kromě tří mladých sester, mezi které patřila i Terezie. Život v domě byl naprosto rozvrácený. Žádné zvonění, společné jídlo, nic z běžných aktivit v domě nefungovalo. Terezie v této situaci nepodlehla panice, jednala uvážlivě a rozhodně. Vše v domě musela zastat; starat se o jídlo, ošetřovat nemocné i oblékat mrtvé. Ve všem tom náročném byla přece jen řeholnice Terezie vyznamenána jednou vzácnou výjimečností. Jako zdravá směla přijímat Eucharistii každý den. Naplnila se tak její touha setkávat se s Ježíšem co nejčastěji. Nezvyklá situace klášterního života dala Terezii, nejmladší z přítomných, možnost svobodně se projevit a přesvědčit tak své spolusestry o zralosti svého ženství i mateřství. V roce 1893 byla sestra Anežka – rodná sestra Terezie – zvolena převorkou. Pro Terezii to byla velmi radostná zpráva, i když tušila, že ne všechny sestry byly její volbou nadšeny. „Moje drahá matko, jak je pro mne příjemné, že vás mohu takto oslovovat! Dnes vás Pán Bůh posvětil... jste opravdu mou matkou a budete jí po celou věčnost... Ach, jak krásný je to den pro vaše dítě!“⁵⁵ Toto Boží řízení bylo prostorem, ve kterém mohla Terezie volně dýchat. I ve své komunitě byla vybízena, aby se více projevovala, ať už v malování nebo psaní poezie. Terezie radostně využívala tohoto volného prostoru a tvořila, jak nejlépe uměla.

⁵⁴ TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 165.

⁵⁵ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 112.

Přes své schopnosti i zkušenosti neměla matka Anežka své postavení v komunitě lehké. Vytrpěla mnoho útrap a často na tuto sesterskou rivalitu doplácela i sestra Terezie.

Zralost Tereziina srdce se projevila při odchodu jejího otce z tohoto světa. „Jaká radost vidět ho po pětiletém umírání opět takového jako kdysi... Tatínkova smrt na mě nepůsobí jako smrt, ale jako opravdový život. Znovu se s ním setkávám po šestileté nepřítomnosti, cítím ho kolem sebe, jak se na mě dívá a jak mě ochraňuje.“⁵⁶ Louis Martin zemřel 29. 7. 1894 a jeho odchod z tohoto světa umožnil i Tereziině sestře Celině najít cíl svého života právě na Karmelu v Lisieux. Tato cesta pro ni nebyla nijak jednoduchá, ale modlitební podpora Terezie vymohla u Boha i překonání odporu jedné zdejší spolusestry. „Během jedné mše svaté žádá Terezie znamení: Jestli šel její otec rovnou do nebe, ať sestra Amáta schválí vstup Celiny... Když vycházejí z kaple, sestra ji odvede k převorce a tam prohlásí, že nemá nic proti vstupu čtvrté sestry Martinové.“⁵⁷ Tento projev Boží přízně Terezii velmi potěšil a s velikou vděčností a radostí uvítala svou rodnou sestru na Karmelu.

2.3 Hledání Božího dětství

Terezie byla již více než šest let karmelitkou a shledala, že k dosažení svatosti má velmi daleko. „Prostřednictvím těchto porážek, a nebo ve smutku nad svými vnitřními pochybnostmi, si Terezie bolestně uvědomuje svou nicotu.“⁵⁸ Přesto, že ji toto zjištění naplnilo úzkostí a nejistotou, nevzdala se a hledala, jak nalézt cestu, která by ji mohla vyvést z této temnoty poznání sama sebe. Věděla, že svými silami nic nedokáže, proto musela hledat dál a hlouběji. „Chci hledat prostředek, abych šla do nebe cestičkou hodně přímou, krátkou, cestičkou docela novou... Já bych taky chtěla nalézt zdviž, která by mě vynesla až k Ježíši, poněvadž jsem příliš malá...“⁵⁹ Všechno své úsilí v hledání zaměřila do

⁵⁶ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 120.

⁵⁷ Tamtéž, s. 122.

⁵⁸ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*, s. 47.

⁵⁹ Tamtéž, s. 49.

modlitby. V Celiině sešitě ji uchvátil verš: ‚Kdo je maličký, ať přijde ke mně.‘ Tento úryvek z knihy Přísloví ji zaujal a oslovil natolik, že v hloubce svého srdce pochopila, že ona je ten ‚maličký‘. ‚Kdo je maličký, ať přijde ke mně. Srdce se jí zachvěje. Nabídka je jasná: Bůh nečeká, až maličci dorostou, aby se jimi zabýval, zve je takové, jací jsou, aby se k němu přiblížili.‘⁶⁰ Povzbudivé ujištění se pro ni stalo světlem a radostí. Uvědomila si, že tento nalezený poklad může reálně zasadit do svého vlastního života. ‚Z této nádherné pravdy vyvozuje důsledky: aby byl člověk nesen v Boží náruči, nejen že musí být maličký, ale musí jím být stále víc a víc! Je to totální obrácení ve shodě s paradoxem evangelia.‘⁶¹

Terezie pochopila, že její slabost a nepatrnost jsou tím pravým prostředkem k tomu, aby se více stávala malou, nepatrnou, odevzdanou a odkázanou na pomoc Boží lásky. Obohacená tímto objevem stále víc a více ve svém životě zakoušela pravdivost této cesty důvěry a lásky. ‚Ach, nikdy nepotěšila mou duši slova něžnější, melodičtější. Zdviž, která mě má vynést do nebe, to je tvá náruč, Ježíši! Proto nepotřebuji růst, naopak, musím zůstat maličká, menšit se čím dál tím víc.‘⁶² Terezie až nečekaně prostince a pravdivě objevila touhu Božího srdce, které se chce sklánět k maličkým. Silou své důvěry pobízela Boha, aby se sklonil k její nicotě a slabosti. Svou malost Terezie neustále odevzdávala Bohu a toužila, aby jednal v ní a skrze ni. Toto trvalé odevzdávání u Terezie vrcholí v nabídce Bohu – dát se v oběť milosrdné Láscce. ‚V Izaiášově textu i v celém evangeliu se jí ukazovala zvláště láska působící v maličkých, Láska, která se nad nimi sklání a ustavičně je obklopuje. Proto hoří touhou celá se jí odevzdat.‘⁶³ Řeholnice čerpala z evangelia ujištění, že Bůh vybízí člověka k tomu, aby byl jako dítě. ‚Kristus uložil ducha dětství svým učedníkům skoro slavnostně, jako absolutní podmínku díla posvěcení. Velmi často potvrzuje tuto nutnost a vždycky proto, aby zahanbil pýchu.‘⁶⁴ ‚Skutečně, říkám vám: Neobrátíte-li se a nebudete-li jako děti, nevejdete do nebeského

⁶⁰ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*, s. 49.

⁶¹ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 126.

⁶² TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 202.

⁶³ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*, s. 52.

⁶⁴ Tamtéž, s. 142.

království. Kdo se tedy udělá malým jako toto dítě, ten je v nebeském království největší.“ (Mt 18,3-4)

Jak chápat tuto Ježíšovu výzvu? Tato situace byla pro dotazující se učedníky asi značně nepříjemná. Jejich dotaz na to, kdo bude v Božím království největší, jistě nesměřoval k tomu, že tím největším je právě malé, obyčejné dítě. Možná si představovali někoho z proroků či jiných předků víry, nebo hledali tuto velikost u sebe samých. Zůstane to tajemstvím jejich myšlenek, ale jisté je, že Ježíš před ně staví dítě, někoho malého, kdo je neučený, neznalý moudrosti Písma, někoho, kdo ale ve svém úsměvu zračí pravou upřímnost a bezelstnost, někoho, kdo se rád a důvěřivě chytí za ruku a nechá se provést neznámým, někoho, kdo se nechá vzít do náruče, aby vnímal blízkost a lásku milujícího srdce, které jej objímá. Někoho, kdo si nezakládá na své rozumnosti a nechá se poučit či nasměrovat. Někoho, kdo neklade důležitost sebe sama na první místo, ale umí vidět a radovat se z malých drobností života. Někoho, kdo je odkázaný na pomoc jiného, někoho, kdo ví, že je slabý, malý, jaksi nemotorný, ale přesto se raduje z toho, že žije a že se smí svěřit. „Vzorem se stává nedůležité dítě. Bůh si volí to, co není, aby zahanbil to, co je... Ježíš, jak se zdá, podtrhuje z dětství jen jednu věc: pokoru.“⁶⁵ Pokora je dítěti blízká, ono nezná svět přetvářky a dokáže přijmout i úplnou a ustavičnou závislost na druhých. „Hledme, v čem záleží pokora dětí: souhlasí s tím, že musí přijímat. Alespoň ony znají Boží dar a odevzdávají se bez vypočítavosti Lásce, která si pro ně přichází.“⁶⁶ Toto tajemství hledala a našla karmelitka Terezie. Pro apoštoly, Ježíšovy učedníky, to bylo nečekané zjištění, když před sebou viděli dítě a ještě museli vyslechnout, že si mají dát pozor, aby nepohrdali nikým z těchto maličkých. „Vždyť jejich andělé v nebi stále hledí na tvář nebeského Otce.“ (Mt 18,10) Zdá se, že důležitost této situace apoštolové úplně nepochopili, protože když k Ježíši matky přinášely své děti, aby na ně vložil ruce a modlil se nad nimi, učedníci je odháněli. „Tu k němu přinášeli děti, aby na ně vložil ruce a nad nimi se pomodlil.

⁶⁵ SION, V., *Duchovní realismus*, s. 143.

⁶⁶ Tamtéž, s. 144.

Učedníci se však na ty lidi rozkřikli. Ježíš jim řekl: „Nechte děti a nebraňte jim přijít ke mně, neboť takovým patří nebeské království.“ (Mt 19,13-15)

Takovým patří Boží království. Takovým? Malým, slabým, neučeným? Ano, právě těm království Boží patří, jak o tom dále můžeme číst i v evangeliu apoštola Marka, kde je ještě důrazněji vyjádřeno: „Skutečně říkám vám: Kdo nepřijme Boží království jako dítě, vůbec do něho nevejde.“ (Mk10,15)

Důraz tohoto tvrzení je podtržen Ježíšovým slovem „skutečně, říkám vám“. Bereme-li vážně důraznost tohoto tvrzení, musíme se zamyslet nad tímto sdělením. Nepřijme-li člověk poselství o záchraně v Božím království jako dítě – důvěřivě, upřímně a bezelstně, vůbec do něho nevejde. Je zde tedy zdůrazněn postoj důvěry, která nepochybuje, i když nerozumí, postoj upřímnosti, která se nedá strhnout přetvářkou, a postoj bezelstnosti, která nežije v předsudcích a posuzování, ale čistě vnímá skutečnosti života.

Toto a jistě i mnoho jiného v sobě skrývá osobnost dítěte, a jestliže Ježíš viděl dítě v celé jeho celistvosti, pak je rád bral do náruče, vkládal na ně ruce a žehnal. I Lukáš ve svém evangeliu zmiňuje Ježíšův přístup k dětem a je totožný s pohledem Markova evangelia. Podobný pohled synoptiků na tuto skutečnost pak dotvrzuje i evangelium Janovo, ve kterém se setkáváme už se zmíněným výrokem, že Bůh dal všem moc stát se Božími dětmi.

Všechny tyto situace popsané v evangeliích Terezie chápala v duchu pravdivého Ježíšova pohledu. Ověřila si na sobě samé, že právě malým, slabým a neučeným patří Boží království. Bůh člověku nenabízí, aby se stal dokonalým, mocným, velikým, ale nabízí mu docela něco jiného. Tajemství Boží lásky k člověku spočívá v jeho nabídce stát se Božím dítětem.

Jak má člověk chápat tuto Boží nabídku? Člověk v tom může často vidět jistou podřízenost někomu, jakési omezování sebe sama a také možnou závislost na někom, kdo je nad ním.

Pravý smysl Božího dětství však je v něčem docela jiném. Je rozdíl mezi tím být jen dítětem a být dítětem Božím. Terezie chápala tento rozdíl velmi intenzivně, reálně a pravdivě. Při prvním hříchu se Adam od Boha vzdálil a chtěl být soběstačný. Jeho krok však směřoval od Boha pryč. Terezie vědoma si tohoto

špatného směru se chtěla k Bohu opět přiblížit, a proto chtěla zůstat dítětem. „Už se neumí obejít bez Boha, nic nemůže a nechce bez něho. Ani zdaleka se nevymanila z otcovy ochrany, ale hledala jeho jho a shledala je lehkým. Pýcha je takto přetřata v kořeni.“⁶⁷ Jít tedy cestou dětství pro Terezii znamená obrátit se od sebe samé, opouštět své osobní přání, touhy a představy a být připravena přijímat s láskou vůli Boží, ať už je projevena v jakékoliv rovině života. „Být jako děti znamená vyprázdnit se od požitkářského sobectví a nechat jednat Boha v hlubinách své bytosti. Znamená to zřít se potřeby tak hluboko v nás zakotvené, abychom byli sami pány na lodi a chodili, kam se nám zachce.“⁶⁸ Tento evangelijní požadavek vůči člověku předkládá Pán Ježíš učedníkům už během svého života na zemi. „Ježíš nás žádá, abychom žili jako děti, nepochybně ubohé, ale nekonečně milované.“⁶⁹ A Terezie si zvolila právě cestu milovaného dítěte, které ví, komu patří, koho miluje, kam směřuje a po čem touží. Nenechala se odradit množstvím svých slabostí a chyb. I ty patřily jejímu Ježíši, protože ve své důvěře a odevzdanosti mu neustále dávala vše, čím byla a čím žila. „Všechno, co Terezie zahrнула do své cesty dětství, vyvozoval Ježíš, který je Cesta a jediný Syn, ze svého synovství. Pouze vztahy lásky mezi Synem a Otcem jsou totiž náplní duchovního dětství.“⁷⁰ Je-li člověku v evangeliích nabízen vztah lásky mezi Synem a Otcem, pak je právě celé evangelium portrétem Otce.⁷¹

Bůh sám působí ve svých věrných a jeho skryté působení otvírá člověku lásku k němu i k bližním. Tento žár Boží lásky hořel i v srdci svaté Terezie. Žila radostnou odevzdaností ve všem, co život přinášel. Chvilé ztišení v modlitbě pro ni byly vzletem srdce, prostým pohledem a silnou touhou přiblížit se k Lásce. Vroucnost a hloubka této prosté a často jen vírou nesené modlitby přinesla Terezii i jiným mnoho plodů milosti.

Vášnivá důvěra jejího srdce se podobala důvěře marnotratného syna a pokora neužitečného služebníka ji dovedla až k tomu, že před svou smrtí mohla říci: „Ano, zdá se mi, že jsem nikdy nehledala nic než pravdu, ano, pochopila

⁶⁷ SION, V., *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*, s. 146.

⁶⁸ Tamtéž, s. 147.

⁶⁹ Tamtéž, s. 150.

⁷⁰ Tamtéž, s. 150.

⁷¹ Srov., tamtéž, s. 150.

jsem, co je pokorné srdce... zdá se mi, že jsem pokorná.“⁷² To jsou plody životní cesty Božího dětství, které bylo žité věrně, prostě a pravdivě.

Hledání Božího dětství v Terezii roste i díky spisům sv. Jana od Kříže, které ji velmi oslovovaly. „Je jisté, že nauka o duchovním dětství odhaluje mocnou osnovu své struktury jen ve světle učení karmelského učitele, a že nepočítáme-li evangelium, není jiného díla, které by bylo hlouběji poznamenalo Tereziinu duši a její spiritualitu, než pojednání sv. Jana od Kříže.“⁷³

⁷² TEREIZIE Z LISIEUX, *Vstupuji do života*, s. 150. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1992.

⁷³ SV. JAN OD KRÍŽE, *Učitel víry II.*, s. 52. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1999.

3 VĚRNÝ A STATEČNĚ ODEVZDANÝ VZTAH TEREZIE K BOHU OTCI

Téma odevzdanosti můžeme vnímat koncem 19. století jako pokračování velké mystické tradice baroka. Terezie je právem chápána jako její pokračovatelka. Akcent její spirituality na „pasivní ctnosti“ v sobě obsahuje poselství, které nemůže být lhostejné ani dnešnímu člověku.

3.1 Odevzdanost jako cesta k opravdové Lásce

Další Tereziin život byl stále provázen tichou, ale věrnou Boží láskou a ta jí vnukla touhu nabídnout se jako zápalná oběť milosrdné Lásce. Se svým přáním se svěřila matce Anežce, která tomu nevěnovala příliš mnoho pozornosti a kvapně souhlasila. Terezie byla tímto potěšená a i své sestře Celině vysvětlila svůj plán. Její úkon odevzdání se milosrdné Lásce vyvěral z praktického uskutečňování Božího dětství v jejím životě. „Nabízím se jako zápalná oběť své milosrdné Lásce, snažně prosím, abys mě neustále stravoval a zapaloval mou duši proudy nekonečné něhy, kterou v sobě obsahuješ...“⁷⁴ Odvážná Tereziina slova mohou pro člověka znít velmi troufale a neuváženě. Ale Tereziino milující srdce si plně uvědomovalo význam tohoto svého vyznání. Věděla, že došla na konec své cesty, kterou právě objevila. „Nemůže chtít nic jiného, než že tomu, který za ni obětoval život, zcela odevzdá svůj. Milovat znamená dát všechno a dát sám sebe. Láska za lásku.“⁷⁵ Jako potvrzení této oběti jí Pán posílá „milost uchvácení láskou“ k Bohu, jak píše ve svém životopise.

Terezie nabízela tento úkon obětování milosrdné Lásce také ostatním novickám, a proto se matka Anežka radila o oprávněnosti tohoto úkonu s nadřízenými knězi, kteří jí toto zasvěcení s mírnou úpravou schválili. Terezie tento úkon věrně každodenně naplňovala a byla šťastná, že byl církví přijat.

⁷⁴ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 134.

⁷⁵ Tamtéž, s. 134.

Její odevzdaná víra se má osvědčit i v dalším úkolu, který jí Boží prozřetelnost připravila. Stále patřila do noviciátu a měla výchovně působit na pět novic, z nichž čtyři byly starší než ona. Byl to úkol, který ji zcela přesahoval, a proto hledala sílu v modlitbě u Pána. Na novicky byla Terezie přísná, ale i přímá. Sama věděla, že má-li své svěřenkyně dovést k cíli, nesmí podlehnout ochablosti či zvýhodňování některé z nich. Nabízela jim svou malou cestu důvěry a pokory, aby v ní mohly nalézt pravý život podle evangelia. Její jemná moudrost jí dokonce vysloužila uznání sester. „Byla tak moudrá, že některé sestry později řeknou: „Byla by dobrou převorkou, kdyby žila.““⁷⁶

Těžké životní podmínky ve studeném klášteře však nepřály křehkému zdraví mladé sestry. Na jaře roku 1896 se u ní projeví první známky vážné nemoci. Na Zelený čtvrtek 3. dubna začala vykašlávat krev, ale přijímala tuto skutečnost jako „Tichý, vzdálený šepot, který mi oznamoval, že Snoubenec přichází.“⁷⁷ K tomuto tělesnému utrpení přistoupila i těžká zkouška víry, v níž měla Terezie osvědčit pravou odevzdanost a důvěru v Boží přítomnost i v prožívaných temnotách a v prázdnotě. Tíha nemoci i duševní tísně byla pro ni časem nového odevzdávání a prožívání své malé cesty. Obětovala Pánu svou temnotu, tíseň, svůj zápas i pochybnosti. Prosila za odpuštění pro své nevěřící bratry a byla ochotna trpět tak dlouho, jak Pán bude chtít. Její vnitřní rozpoložení se dá srovnat se stavem zatracenosti a nicoty. „Mlhy, které mě obklopují, náhle houstnou, vnikají do mé duše a tak ji zahalují, že už není možné nalézt v ní tak sladký obraz mé vlasti. Všechno zmizelo.“⁷⁸ Když Terezie popisovala matce Anežce tento stav, vnímala ho jako nedokonalý model proti tomu, co prožívala ve skutečnosti. Přes všechnu trýzeň, vnitřní i vnější bolest, je však Terezie schopná říci: „Blažíš mě, Pane, všemi svými skutky. Což je nějaká větší radost než trpět z lásky k tobě? Čím je utrpení vnitřnější, čím je méně viditelné očím tvorů, tím víc těší tebe, můj Bože.“⁷⁹

⁷⁶ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 144.

⁷⁷ TEREZIE Z LISIEUX, *Autobiografické spisy*, s. 204.

⁷⁸ Tamtéž, s. 206.

⁷⁹ Tamtéž, s. 207.

Terezie chápala tento čas jako dobu, kdy v ní Pán odstraňoval vše, co by mohlo být v její přirozené touze po nebi pro ni uspokojením. Tak to sama vyznává. Bylo to období nejtemnější vnitřní noci bez pocitu víry. Její spolusestry nic nevěděly o vnitřních stavech, které prožívala, vždyť verše, které psala, byly plné touhy po Bohu, ač i v nich se dalo odhalit její prožívání. „Opřena bez vší opory v temnotách bez paprsku světla jdu láskou stravovaná vpřed.“⁸⁰ Jediným povzbuzením v tomto období byl sen, v němž ji španělská karmelitka Anna de Lobera, družka Terezie z Avily, pohladí a oznamuje jí, že Pán je s ní velmi spokojen a že brzy zemře. Pak se však Terezie opět propadla do tísnivé temnoty, která byl silnější než kdykoliv předtím. Život se však odvíjel dál a ona plnila poctivě úkoly jí svěřené. Pracovala, kde bylo potřeba, starala se o novicky, skládala svá drobná literární dílka. A před sestrami o svém zdravotním stavu spíše žertuje, než aby dala najevo, jak se skutečně cítí.

Dne 6. srpna 1896 na svátek Proměnění Páně se zasvětila svaté Tváři se svými spolusestrami Jenovefou a Marií od Nejsvětější Trojice. V tichu modlitby otvírala znovu a znovu své srdce pro Ježíše a cítila, jak v ní rostou nesmírné touhy. Chtěla být knězem, apoštolem, učitelem, válečníkem, mučedníkem. „Jasněji se ptá: Můj Ježíši! Co odpovíš na všechny mé pošetilosti? Existuje duše nepatrnější, bezmocnější než je ta moje?“⁸¹ Odpověď hledala v Božím slově a našla ji v prvním listě Korint'ánům. Třináctá kapitola byla pro ni jasnou odpovědí. „Konečně jsem našla pokoj...Láska mě dala klíč k mému povolání. Pochopila jsem, že v Lásce jsou obsažena všechna povolání, že Láska je všechno, že objímá všechny doby a všechna místa.“⁸²

Tento silný impuls naplňovala svým každodenním životem a dělala všechno z lásky, ač věděla, že je slabá, ubohá, malá, roztržitá při modlitbě a stále velmi nedokonalá. Nalézala však sílu v tom, že se zcela odevzdávala pravé Lásce. Věřila, že její život nabídnutý Ježíši může zachraňovat svět. Snažila se mu nabízet malé skutky lásky jako okvětní lístky růží, protože toužila zmírňovat Pánovy tvrdé kroky na křížové cestě. „Obraz opadané růže se jí hodí, protože jím

⁸⁰ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 149.

⁸¹ Tamtéž, s. 155.

⁸² Tamtéž, s. 155.

může vyjádřit oběť svého srdce a svého života. Z lásky mu daruje v každém okamžiku svůj život a všechno, co má.“⁸³ Terezie touží po růži, která je opadaná a pro své okolí už nezajímavá, ale přesto „Rozkvétá božskými milostmi jako nejkrásnější růže, ale pokud jde o její vlastní činnost, chtěla by opadat.“⁸⁴ Padající lístky mohou být symbolem uvadnutí a zániku odkvétající růže. A právě důležitost a význam svého vlastního zániku pochopila Terezie beze zbytku. Chtěla raději nebýt, aby mohl být vidět Pán. Ježíš pronikající celou bytost své malé horlivé nevěsty jí tyto touhy vnukal a sám je i naplňoval. „Proto sama na sebe zapomíná, aby hleděla jen na milovaného a jeho stavěla do středu. Odpoutat se od všeho pozemského, plně opadat a všechno dát Ježíši.“⁸⁵ Báseň o opadané růži, kterou Terezie napsala nedlouho před svou smrtí, je přesným a výstižným vyjádřením toho, jak touží z lásky opadat.

„Obrazem srdce je ta růže opadaná, jež chce se dát
jen tobě a teď čeká tichá, v oběť daná a bez výhrad.
Víc nežli touží růže tobě na oltáři svou krásou plát,
toužím já sama sobě před tvou věčnou tvářící už opadat...“⁸⁶

3.2 Tereziina vydanost až k smrti

V roce 1897 dovršila Terezie 24 let. Její zkouška víry a naděje nepolevovala, stále musela zápasit a krédo napsané svou vlastní krví nosila stále u sebe v evangeliu. Její zdravotní stav se stále zhoršoval, i když jej dokázala skrývat. Některé spolusestry ani netušily, co prožívala. Urputná nemoc se projevovala čím dál intenzivněji, přicházela horečka, zvracení, silné záchvaty kašle. Nemocná postupně opouštěla všechny společné klášterní povinnosti. Od 18. května byla zproštěna všech svých zaměstnání. Její rodná sestra Pavlína – matka Anežka – tuší, že odchází vzácná duše plná touhy po Bohu a proto se

⁸³ SCHMID, A., *Setkání s Terezií z Lisieux*, s. 105. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2000.

⁸⁴ Tamtéž, s. 104.

⁸⁵ Tamtéž, s. 106.

⁸⁶ SV: TEREZIE Z LISIEUX, *Básně*, s. 68. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1995.

rozhodla zaznamenávat slova, která Terezie řekne až do konce jejího života. Zbývalo jí už jen šest měsíců. Matka Anežka se rozhodla pro další odvážný krok. Oslovuje matku Gonzágu, aby Terezii nařídila napsat něco o svém řeholním životě. Druhého dne o to matka Gonzága Terezii požádala a ta se tomuto příkazu podvolila. „Má milovaná matko, projevila jste přání, abych s vámi dokončila zpěv o Pánově milosrdenství. Ano, s vámi, milovaná matko, abych vyhověla vašemu přání, se pokusím znovu vypovědět city své duše.“⁸⁷ Během měsíce června psala Terezie své vzpomínky. Často ji při psaní někdo vyrušil, ale ona vytrvale pokračovala. O svých současných vnitřních prožitcích víry se raději nezmiňovala, obávala se, že o tom řekla již příliš. Svěřila se jen matce Gonzáge, matce Anežce a zpovědníkovi. Komunita se modlila za její uzdravení, ale ona věděla, že smrt přijde brzy. „Ach, sestřičky, jak jsem šťastná! Víím, že brzy zemřu, jsem si tím teď jistá. Jestli mě někdy ráno najdete mrtvou, nermuťte se: prostě si pro mě přijde dobrý Otec Bůh.“⁸⁸

Svoji statečnou, věrnou a pevnou víru v nebeského Otce neustále obnovovala střelnými modlitbami, které vyvěraly z horoucí a neochvějné vůle věřit v Boha za každou cenu. Všechno z duchovního světa jakoby jí bylo vzdáleno. Nevnímala Boží přítomnost, neprožívala Boží blízkost. Silou víry, o kterou ze všech sil bojovala, unesla tento svůj stav statečně. Chtěla tím pomáhat nevěřícím, za které se modlila a trpěla. Beze zbytku dala Bohu všechno a nečinila si nárok na cokoliv. Učila se chtít nic nechtít a svou vůli svobodně a ochotně podřizovala vůli Boží. Nedělala si nárok na dobu své smrti, ale statečně přijímala i v tomto vůli Boží. „Těším se na smrt jen proto, že je to projev Boží vůle se mnou. Jediné, co mě těší, je plnění vůle Boží.“⁸⁹ Tato její hluboká touha stále naplňovat Boží přání opět ukazuje, jak silně, horoucně a věrně toužilo její dětstvím naplněné srdce žít ve stínu milujícího Boha Otce. „Inspirovaná svatým Janem od Kříže měla výslovné přání udělat ze své smrti smrt z lásky.

⁸⁷ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 171.

⁸⁸ Tamtéž, s. 174.

⁸⁹ SCHMID, A., *Setkání s Terezíí z Lisieux*, s. 117.

V úmrtní den říká: 'Všechna moje malá přání se splnila... Jistě se tedy splní i to velké – umřít z lásky.'“⁹⁰

30. června se začala dusit a lékař se obával, že nepřežije noc. Kanovník Maupas jí udělil svátost nemocných a svaté přijímání. Na druhý den se jí ulevilo a téměř až do 15. srpna byl její stav nezměněn. V samotě nemocničního pokoje, kam byla přenesena, upínala své oči víry na Ježíše a v ruku pevně držela svůj kříž. „Náš Pán zemřel na kříži, v úzkostech, a přesto je to ta nejkrásnější smrt z lásky. Jediná, kterou člověk viděl. Zemřít láskou, to neznamená zemřít ve vytržení. Otevřeně vám přiznávám, zdá se mi, že je to to, co zakouším.“⁹¹

29. září se nemocná s nesmírným utrpením ptala matky Gonzágy: „Má matko, je to agonie? Jak to udělat, abych umřela? Nikdy nebudu umět umřít. Už nemohu! Ach, ať se za mě modlí!“⁹² V této tísní jí byla dopřána svátost smíření. Abbé Faucon se po setkání s ní svěřuje. „Je to krásná duše! Zdá se, že je utvrzena v milosti.“⁹³

30. září u Terezie bděla Marie od Nejsvětějšího Srdce a sestra Jenovefa. Byla to pro ni velmi zlá noc, plná úzkosti, utrpení a zápasu o každé nadechnutí. Ráno sama vyznávala svým třem rodným sestřím: „Nikdy bych si nebyla myslela, že je možné tolik trpět! Nemohu si to vysvětlit jinak než svými vroucími touhami po záchraně duší.“⁹⁴ Těchto pár vět svědčí o velmi těžkém stavu trpící Terezie. Její srdce vyprázdněné od sebe sama však toto vše dokázalo v odevzdanosti a s láskou nabízet Bohu. Potvrdila to i slova vyjádřená Marii Gonzáge: „Má matko, ujišťuji vás, že kalich je plný až po okraj. Ale Bůh mě nikdy neopustí... Nikdy mě neopustil... Nelituji, že jsem se vydala Lásce. Ó ne, nelituji toho, právě naopak!“⁹⁵

Matka Anežka, která těžce nesla utrpení své sestry, se šla modlit k soše Nejsvětějšího Srdce, aby si Terezie ve chvílích umírání nezoufala. Sama Terezie své sestry utěšuje: „Netrapte se, sestřičky, že mnoho trpím, a když na mě

⁹⁰ SCHMID, A., *Setkání s Terezíí z Lisieux*, s. 118.

⁹¹ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 182.

⁹² Tamtéž, s. 185.

⁹³ Tamtéž, s. 186.

⁹⁴ SCHMID, A., *Setkání s Terezíí z Lisieux*, s. 119.

⁹⁵ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 186.

neuvíďte, jak jsem vám už řekla, v okamžiku smrti žádné znamení štěstí. Pán Ježíš přece umřel jako oběť lásky, a vidíte, jaká byla jeho agonie!“⁹⁶

Pár posledních vět, pronesených Terezií před smrtí, ukazuje, jak mocně může Bůh působit v srdci člověka, který se mu upřímně svěří, a i posilu v utrpení s důvěrou očekává od svého Boha Otce. „Pohlédne na svůj kříž: Ó, miluji ho... Můj Bože... Miluji tě!“⁹⁷ Po tomto zvolání Tereziina hlava poklesla s pohledem upřeným do dálky. Sestry se modlily krédo a ve znění této modlitby, o kterou se mnohokrát Terezie ve svých pochybnostech opírala, vydechla naposled. „Usmívala se, byla krásná a vypadala jako velmi mladé děvče.“⁹⁸

Obrázek, který dala Terezie sestřím na rozloučenou, přesně vyjadřoval, k čemu dospěla. „Vidím, čemu jsem věřila. Mám, v co jsem doufala. Jsem spojena s Tím, jehož jsem milovala celou svou silou.“⁹⁹

Tereziino umírání bylo silně propojeno s umíráním Ježíšovým. Tak jej milovala, že v závěrečné fázi svého života směla dostat podíl na jeho smrti a umírání. Toužila zemřít z lásky kvůli své největší Lásce, kvůli Ježíši. Opuštěnost, prázdnota, tíseň, suchopár i dušnost zřejmě provázely i Krista na kříži. Terezie dokázala přijmout tento neutěšený stav jako způsob své smrti, protože chtěla být blízko svému Ježíši při jeho umírání. Chtěla nést alespoň malý podíl toho, co nesl on. Chtěla mu být blízko v jeho opuštěnosti, osamocení, chtěla zemřít z lásky tak, jak zemřel on. Zemřela jako mučednice. „S Kristem byla mysticky přibita na kříž a také sdílela jeho úmysl, lásku k Bohu i k lidem.“¹⁰⁰

Pán vyslyšel její touhy a tíha utrpení, které na ni vložil, jí umožnila přiblížit se trpícímu umírajícímu Kristu na kříži v hloubce vzájemného sepětí, které je pro člověka těžko pochopitelné i přijatelné. Její umírání bylo dramatické i pokojné, trýznivé i povzbuzující zároveň. Tajemství její smrti nám dává tušit, že se v krajnosti vypětí smrtelného zápasu setkala se svou Láskou, která je Láskou trvalou, nekonečnou a vše přesahující.

⁹⁶ GAUCHER, G., *Jan a Terezie*, s. 116. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1997

⁹⁷ GAUCHER, G., *Životopis Terezie z Lisieux*, s. 187.

⁹⁸ Tamtéž, s. 187.

⁹⁹ Tamtéž, s. 187.

¹⁰⁰ SCHMID, A., *Setkání s Terezií z Lisieux*, s. 119.

Její život i smrt jsou pro nás svědectvím člověka, který žil důvěrným vztahem k Bohu Otci, věrně střežil bdělost svého srdce, přijímal svou slabost a malost jako dar a vkládal do všeho svého konání velkou lásku. Tato lidská láska se v životě i smrti smísila s Láskou Boží a přinesla mnoho požehnání a dobra.

ZÁVĚR

Tato práce pro mne byla možností více a hlouběji se setkat se svatou Terezií z Lisieux. Boží působení v jejím životě bylo velmi výrazné a působivé. Terezie dávala během svého života Bohu čím dál větší prostor a působení Boží vůči ní bylo čím dál důvěrnější. V různých obdobích Tereziina života jsem mohla poznávat hloubku tohoto Božího působení.

Každé období Tereziina života obsahuje určitý důležitý moment, který může být inspirací i pro dnešního křesťana. V prvním období vidíme dívčí odvážné srdce ochotné z lásky ke Kristu prosit za hříšníky, mnoho vytrpět, obětovat se a nést utrpení za ty, kteří to potřebují. Druhé období je prodchnuto žitým tajemstvím duchovního dětství, kdy Terezie hledá a nalézá podstatu této cesty a z nalezené, oslovující pravdy vyvozuje důsledky. Člověk nesený v Boží náručí nejenže musí zůstat maličký, ale musí jím být stále víc a víc. Pro dnešního člověka není populární být malým, nepovšimnutým či posledním. Všechny tyto vnitřní pozice vedou člověka spíše k obranným reakcím typu „všimněte si mě.... přišel jsem první... nechci stát na konci...“. V těchto postojích je spíše vidět naše lidská sebeláska a pýcha. Tereziina svobodná volba posledního místa nám ukazuje, jak intenzivně musí člověk ustupovat sám ze sebe, aby byl ochoten být poslední, nepovšimnutý, zapomenutý. To je velmi významné poselství pro naši dobu, ve které se lidé nejraději „dřou“ na místa první, významná a oceňovaná.

Třetí a závěrečné období Tereziina života přináší pro dnešního člověka hluboké a veliké poselství víry a důvěry pramenící z dětsky svěřeného srdce Bohu Otci. Sama Terezie to dokazuje posledními větami řečenými před smrtí. „Teď dobře cítím, že vše, co jsem řekla a napsala, je čistá pravda... Je pravda, že jsem chtěla hodně trpět pro Boha a je pravda, že si to ještě přeji.“¹⁰¹ „Je to kruté, co trpíte? řekla naše matka. „Ne, matko, ne kruté, ale hodně, hodně..., právě tolik, co mohu snést.“¹⁰² „Ne, není to strašné. Malá oběť lásky nemůže považovat

¹⁰¹ TEREZIE Z LISIEUX, *Vstupuji do života*, s. 146..

¹⁰² Tamtéž, s. 148.

za strašné to, co jí její Snoubenec posílá z lásky.“¹⁰³ „Matko, ujišťuji Vás, že kalich je plný až po okraj. Ale Pán Bůh mě neopustí, docela jistě ne. On mě nikdy neopustil... Můj Bože! Ty, který jsi tak dobrý!“¹⁰⁴ „A nelituji, že jsem se vydala Lásce. Ó ne, nelituji toho, naopak!“¹⁰⁵ „Můj Bože, miluji tě.“¹⁰⁶

Vyústění celé práce může být vyjádřeno i touto modlitbou.

Svatá Terezie,

děkuji Ti za důvěru i odvahu, se kterou jsi nesla temnou tíhu svého umírání.

Děkuji Ti za neutuchající sílu víry, která překlenula i pocity zavržení a stala se posilou pro jiné.

Děkuji Ti za statečně odevzdaný a mile dětsky důvěřivý vztah k Bohu Otci, který je pro nás výzvou i příkladem.

¹⁰³ TEREZIE Z LISIEUX, *Vstupuji do života*, s. 146.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 150.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 150.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 151.

BIBLIOGRAFIE

Prameny:

Katechismus katolické církve. Přel. Josef Koláček. 1. vyd. Praha: Zvon. 651 s., přel. z: *Catéchisme de l'Église catholique*, ISBN 80-7113-132-6.

Nový zákon. Přel. z původního řeckého znění a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. Petrů. 3. vyd. Řím: Křesťanská akademie, 1976, 988 s.

TEREZIE Z LISIEUX, sv. *Autobiografické spisy (Dějiny duše)*. Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991, 266 s., ISBN 80-900807-5-8.

TEREZIE Z LISIEUX, sv. *Vstupuji do života*. Přel. Anděla Muzikářová. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1992, 232 s., ISBN 80-85527-11-1.

Literatura citovaná a konzultovaná:

ÁLENCON, Ubald. *Sainte Therese de le Enfant Jésus comme je la connaie*. Přel. Valerián, guardián, z francouzského rukopisu. 23 s. Samizdatová strojopisná literatura bez dalších údajů.

AMBROS, Pavel. *Mezi východem a západem*. Velehrad: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, 1994, 74 s.

AMBROS, Pavel. *Recenze na – J. P. de Caussade, Odevzdanost do Boží prozřetelnosti. Milost přítomného okamžiku*. Praha. Teologické texty 2009. Ročník 20, č. 3, s. 163-166.

BALTHASAR, Hans Urs von, aj. *Učitelka prostoty*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1997, 175 s., ISBN 80-7192-258-7.

CAUSADE, Jean – Pierre de. *Odevzdanost do Boží prozřetelnosti – Milost přítomného okamžiku*. Přel. Josef Koláček. 1. vyd. Olomouc: Centra Aletti Refugium Velehrad – Roma. 2009, 142 s., přel. z: *L'Abandon á la Providence Divine*, Paris 1874, ISBN 978-80-86715-88-9.

CVRKOVÁ, Zdislava. *Novéna ke svaté Terezii z Lisieux*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2000, 30 s., ISBN 7192-446-6.

GAUCHER, Guy. *Jan a Terezie – Plameny lásky*. Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 1999, 135 s., přel. z francouzského originálu: *Jean et Thérèse: Flammes d'amour*, vyd. nakl. Les Éditions du Cerf v Paříži roku 1997, ISBN 80-7192-418-0.

GAUCHER, Guy. *Životopis Terezie z Lisieux*. Přel. Jana Švancarová. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 1997, 223 s., přel. z francouzského originálu: *Historie d'une vie*, ISBN 80-7192-181-5.

JAN OD KRÍŽE, sv. *Učitel víry II*. 1. vyd. Přel. Terezie Brichtová. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1993, 71 s., ISBN 80-85527-20-0.

LIAGRE, P. *Duchovní cvičení se svatou Terezií z Lisieux*. 1. vyd. Přel. Terezie Brichtová. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1993, 97 s., francouzský originál vyšel v „Lisieuxských análech“ r. 1938-39, ISBN 80-85527-17-0.

MONGINOVÁ, Héléne. *Rodiče Terezie z Lisieux*. Přel. Jana Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2009, 143 s., přel. z: Louis et Zéline Martin – Les saints de l'ordinaire, ISBN 978-80-7195-359-3.

QUANTINOVCI, Alice a Henri. *Rodičia svatej Terézie z Lisieux*. Přel. Vladimír Hirko. 1. Vyd. Spolok svätého Vojtecha – Vojtech, s.r.o. , 2007, 120 s., přel. z francouzského originálu: Zélie et Louis Martin. Les saints de l'escalier, Paris 2004, ISBN 978-80-7162-684-8.

SCHMID, Anton. *Setkání s Terezií z Lisieux*. Přel. Terezie Brichtová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2000, 163 s., přel. z německého originálu: Therese von Lisieux begebenen, nakl. Sankt Ulrich Verlag, Asugsburg 1999, ISBN 80-7192-533-5.

SION, Victor. *Cesta k duchovnímu realismu*. Přel. Jana Švancarová, Terezie Brichtová. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl. , 2002, 215 s., přel. z francouzského originálu: Pour un réalisme spirituel, nakl. Editions Du Lion de Juda 1989-1990, ISBN 80-7192-255-2.

SION, Victor. *Duchovní realismus Terezie z Lisieux*. Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1992, 158 s., ISBN 80-85527-03-0.

STÖCKER, Monika Maria. *Dobrodružství velké lásky*. Přel. Alžběta Sirovátková. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 1999, 159 s., přel. z německého originálu: Das Abenteuer einer grossen Liebe, nakl. Johannes-Verlag, 1998, ISBN 80-7192-302-8.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Cesta duchovního dětství*. Řím Nový život. Měsíčník cyrilometodějské ligy pro kulturu a život. 49/9-10. 1997, článek s. 152-153.

TEREZIE Z LISIEUX, sv. *Básně*. Přel. Anděla Janoušková. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1995, 82 s., přel. z: francouzského originálu Sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus et de la Sainte-Face. Éditions du Cerf Desclée De Brouwer, Paris 1991, ISBN 80-85527-92-8.

TEREZIE Z LISIEUX, sv. *Príbeh mojej duše*. Přel. Ivan Marianov. 1. vyd. Bratislava: Lúč, 1996, 434 s., přel. z francouzského originálu: Historie d' une ame, ISBN 80-7114-130-5.

TEREZIE Z LISIEUX, sv. *Vstupujem do života: Modlitby, posledné rozhovory, rozličné zápisky*. Přel. Felix Kostolanský. 1. Vyd. Bratislava: Lúč, 2006, 691 s., přel. z francouzského originálu: Sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus et de la Sainte Face: Oeuvres completes : Prières, Derniers entretiens. Écrits divers, ISBN 80-7114-471-1.

SEZNAM ZKRATEK

J Evangelium sv. Jana
Mk Evangelium sv. Marka

aj. a jiní
č. číslo
KKC Katechismus katolické církve
nakl. nakladatelství
přel. přeložil
s. strana
sv. svatý – svatá
vyd. vydání